

KONSTENS EKOSYSTEM

✕ Konstnären och konsten

I Finland finns uppskattningsvis 25 000 yrkeskonstnärer. Professionalism definieras inom forskningen av bland annat konstnärens utbildning, mottagna stipendier, medlemskap i organisationer och ersättningen för konsten. Konstnärskapet hos till exempel skådespelare kan redan börja som barn, och ofta fortsätter det konstnärliga skapandet i pensionsåldern. Fri konstnär, konstnärstipendiat, frilansare, egenföretagare, lättföretagare, anställd – många konstnärskarriärer består av parallella och varierande kombinationer av dessa former.

✕ Konstnärens lokala nätverk

I konstnärens arbete betonas vikten av kollegor och personliga nätverk. Många ansluter sig till konstnärsförbund genom olika konstföreningar eller regionala föreningar. Förbunden främjar konstnärernas intressen, erbjuder juridisk rådgivning och påverkanskanaler. Många enskilda föreningar anordnar även konstevenemang, presentationer, utställningar, publicitetsaktiviteter, residens eller kursverksamhet. Det nationella samarbetsorganet för finländska konstnärns-organisationer heter Forum Artis.

Genom att ansluta sig till en upphovsrättsorganisation ger konstnären organisationen befogenhet att hantera frågor relaterade till upphovsrätt, övervaka användningen av konstverk, licensiera konstverk och samla in och dela ut upphovsrättssersättningar.

✕ Konstnärens kvalifikationer

Konstnärer kan utbilda sig till yrket på olika utbildningsnivåer eller lära sig yrket genom självstudier utanför den formella utbildningen. Utbildningsfältet erbjuder både kompletterande utbildning och arbetsmöjligheter för yrkeskonstnärer.

Med grundläggande konstundervisning avses undervisning i olika konstarter utanför skolan och som främst är avsedd för barn och ungdomar. Inom den grundläggande konstundervisningen kan konstnärer arbeta som lärare eller till exempel som egenföretagare inom dansskoleverksamhet.

Högskolor, vetenskapsuniversitet och Konstuniversitetet erbjuder utbildningar och genomför forskning inom konst, kultur, kreativa sektorer, konstfostran och medier.

✕ Konstnärens försörjning

En konstnär försörjer sig genom konstnärligt skapande, framträdanden, försäljning av verk, upphovsrättsersättningar, stipendier, lönearbete och företagsverksamhet. Det är vanligt att försörjningssätten varierar och ofta har man flera olika försörjningssätt samtidigt. Kortare arbetslöshetsperioder är vanliga bland konstnärer som har tillfälliga jobb. Löneinkomster kan till exempel inom scenkonst komma från fast anställning eller uppdragsbaserade jobb inom olika sammansättningar, konstnärliga välfärdstjänster inom olika vårdinrättningar, undervisnings- och utbildningsarbete, expert- och planeringsuppdrag eller arbete inom andra områden.

Stipendier är särskilt viktiga inom de områden som inte har konstinstitutioner som erbjuder lönearbete. Storleken och varaktigheten av arbetsstipendier varierar mellan finansörer.

✕ Social trygghet och beskattning för konstnärer

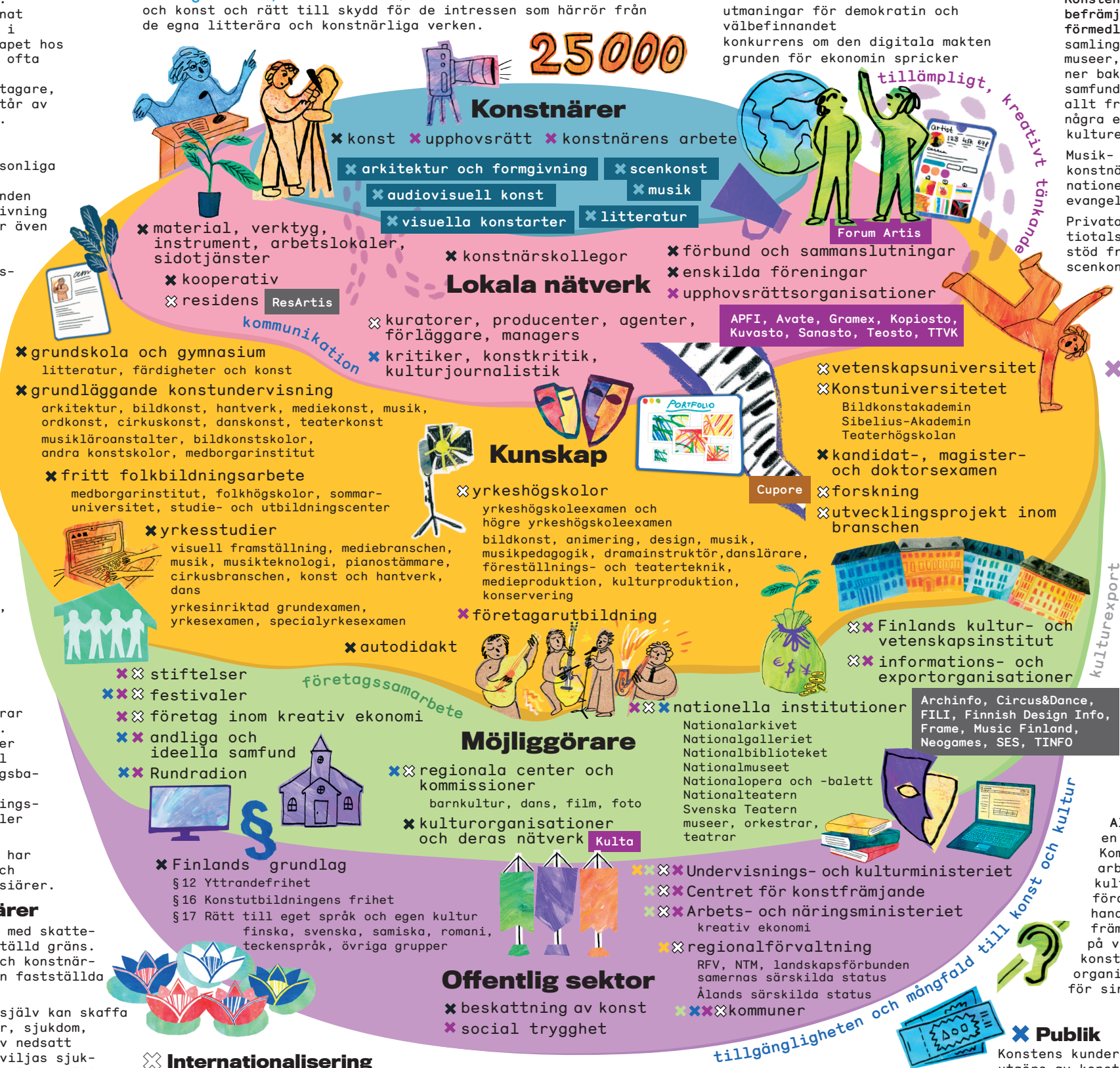
Konstnärer betalar skatt på löner och arvoden i enlighet med skattekortet. Arbetsstipendier är skattefria upp till en fastställd gräns. Konstnärer redovisar moms vid försäljning av konstverk och konstnärliga tjänster om den årliga försäljningen överskrider den fastställda gränsen för moms.

Den sociala tryggheten erbjuder stöd när individen inte själv kan skaffa sig tillräckliga inkomster på grund av exempelvis studier, sjukdom, arbetslöshet eller föräldraskap. Om konstnären drabbas av nedsatt arbetsförmåga på grund av skada eller sjukdom kan hen beviljas sjukpension. Sjukpensionen påverkas av inkomsterna, det vill säga ersättning för arbete. Upphovsrättsersättningar till exempel anses inte vara ersättning för arbete och har därmed ingen inverkan på sjukpensionen.

Arbetsgivare betalar arbetspension (ArPL) för konstnärens lönearbete. Konstnärer som har mottagit ett arbetsstipendium på minst fyra månader ska själva teckna en pensionsförsäkring (LFöPL). Konstnärer som är egenföretagare tecknar en FöPL-försäkring när inkomstgränsen för företagare uppnås. Pensionsförsäkringarna ger konstnärer pension, eventuellt inkomstrelaterat utkomstskydd och skydd vid arbetsolyckor och sjukdom. Det är möjligt att ha flera pensionsförsäkringar samtidigt. Lönearbete eller en FöPL-försäkring åsidosätter inte skyldigheten att teckna en försäkring under stipendieperioden.

Konstnärer kan även ansöka om och beviljas en extra konstnärspension som ett erkännande för förtjänstfullt arbete.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, artikel 27 | Var och ens rätt till kultur och konst och rätt till skydd för de intressen som härrör från de egna litterära och konstnärliga verken.

Konstens ekosystem ger en helhetsbild av de många olika sätt som konstnärer, konst och kultur verkar i det finländska samhället. Mer information finns bland annat i materialbanken Art Pro Finland producerad av Konstuniversitetet på artpro.uniarts.fi/sv/.

✕ Konstens möjliggörare

Konstens beställare, producenter, finansörer, informatörer, befrämjare, utövare, utgivare, förläggare, distributörer, förmedlare, exportörer och försäljare bildar en mångsidig samling av nationella institutioner, lokala och regionala museer, orkestrar, teatrar och festivaler, expertorganisationer bakom kulisserna, ideella och allmännyttiga föreningar, samfund och församlingar och företag i olika storlekar, allt från det statligt ägda Rundradion till byråer med några enskilda anställda. Tillsammans utgör de konstens och kulturens förmedlare.

Musik- och scenkonstområdena erbjuder flest arbetsplatser för konstnärer. Stora institutionella arbetsgivare är bland annat nationella och regionala teatrar och orkestrar samt evangelisk-lutherska kyrkan i Finland.

Privata stiftelser och fonder stödjer konst och kultur med tiotals miljoner euro varje år. De områden som får mest stöd från stiftelser är musik, litteratur, bildkonst, scenkonst och film.

Leader-grupper stödjer livskraft och välbefinnande på landsbygden. Leader-stöd kan bland annat beviljas för renovering av kulturanläggningar och utveckling eller internationalisering av företagsverksamhet. Stödbesluten fattas av NMT-centralerna.

✕ Konst och offentlig sektor

Till undervisnings- och kulturministeriets (UKM) ansvarsområden hör bland annat vetenskap, utbildning och förskoleutbildning, konst, kultur, arkivering, museer, allmänna bibliotek, religiösa samfund och upphovsrätt. Centret för konstfrämjande (Taika) är ett expert- och tjänsteambetsverk för främjande av konst underställt undervisnings- och kulturministeriet. Taika främjar konst både på nationell och internationell nivå.

Regionförvaltningsverken (RFV) främjar regional jämlikhet. Närings- trafik- och miljöcentralerna (NTM) arbetar med regional utveckling bland annat genom att främja förutsättningarna för produktion av konstnärliga och kulturella tjänster för att förbättra tillgången till kultur, tillgängligheten och den kulturella mångfalden. NTM-centralerna hanterar projektansökningarna för Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) och Europeiska socialfonden (ESF+) i Finland.

Landskapsförbunden är samkommuner som har två lagstadgade huvuduppgifter: regionutveckling och landskapsplanläggning. Flera av landskapsförbunden har en kulturstrategi och de kan bjuda även utvecklingsstöd som är öppna för kreativa branscher.

Ålands och samernas självstyrelseorgan har egna strukturer som också stöder konst och kultur samt främjar internationellt och nordiskt samarbete.

Alla kommuner i Finland har ett eget bibliotek och en lagstadgad uppgift att anordna kulturverksamhet. Kommunerna skapar förutsättningarna för konstnärligt arbete och konstnärlig verksamhet. De upprätthåller kulturcenter, museer, teatrar, körer och orkestrar, fördelar stipendier, sysselsätter konstnärer och tillhandahåller lokaler till olika aktörer. Kommunerna främjar tillgången till kultur och konst, dess inverkan på välbefinnandet och internationalisering och erbjuder konst- och kulturutbildningar. Kommuner och kommunala organisationer kan få statsandelar och statsunderstöd för sin kulturverksamhet.

Poike
PRODUCTIO

Framställning:

Tuuli Penttinen-Lampisuo

Källor: artpro.uniarts.fi

Översättningar: Acolad Finland

Grafisk formgivning: Anne Virta

Illustrationer: Anastasiia Lapteva

©Icke-kommersiell och pedagogisk användning är tillåten.

2025

KONST-
UNIVERSITET